

КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ТА КРИМІНАЛІСТИКА; СУДОВА ЕКСПЕРТИЗА

УДК 343.72

DOI <https://doi.org/10.32840/1813-338X-2023.2.19>

В. В. Козін

аспірант

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДРОЗДІЛІВ ДЕПАРТАМЕНТУ СТРАТЕГІЧНИХ РОЗСЛІДУВАНЬ ЩОДО ЗАХИСТУ БЮДЖЕТНИХ КОШТІВ ВІД ЗЛОЧИННИХ ПОСЯГАНЬ

Стаття присвячена висвітленню однієї з актуальних на теперішній час проблем в умовах збройної агресії російської федерації, щодо протидії розкрадання бюджетних коштів в різних сферах державної діяльності, що вчинюються службовими особами. Звернено увагу на те, що ефективна організація діяльності Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції можлива лише за наявності володіння повною інформацією по злочинним посяганням на розкрадання бюджетних коштів в сфері здійснення публічних закупівель, на основі всебічного доступу до етапів проведення публічних закупівель, правильно організованого інформаційного забезпечення. До того ж складність у роботі правоохоронних органів створює наявність у цій системі дій високоорганізованих злочинних груп, тому оперативні підрозділи Департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України об'єктивно потребують найвищого рівня взаємодії як внутрішнього, так і зовнішнього, постійного обміну інформацією між ними на користь сталої організації діяльності поліції у досліджуваній сфері.

Зміст запланованих дій віддзеркалює діяльність оперативного працівника з організації та здійснення оперативного пошуку та попередження розкрадань службовими особами об'єкта досліджуваної сфери. Широкий спектр потреб та послуг в умовах воєнного стану який передбачає забезпечення в Міністерства оборони та оборонного комплексу, вихід на зовнішньоекономічний рівень деяких з них, до того ж наявність у цій системі дій високоорганізованих злочинних формувань, об'єктивно потребує найвищого рівня взаємодії різних оперативних підрозділів Національної поліції України, постійний обмін інформацією між ними на користь організації дієвого планування роботи по виявленню зловживань в бюджетній сфері, а саме проведення публічних закупівель.

Ключові слова: *попередження злочинної діяльності, документування, доказування, оперативний працівник, службова особа, економічні кримінальні правопорушення, підрозділи стратегічних розслідувань, бюджетні кошти, публічні закупівлі, автоматизовані бази даних.*

Актуальність теми дослідження. Закон України «Про публічні закупівлі» від 2016 року № 922-VIII [1] та Постанова КМУ «Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель, товарів та робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі» на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення» від 12 жовтня

2022 року № 1178 [2] є на сьогодні основними які регулюють порядок та процедури публічних закупівель на різні сфери державного регулювання в період дії повномасштабної війни на території України.

Проблемні питання. Проблема полягає в тому що на сьогодні в умовах воєнного стану проведення всіх публічних закупівлі які здійснюються на потреби Міністерства оборони, і реалі-

зуються через тендер, відповідно до Постанови КМУ 1178 [2] проводяться в закритому форматі проведення тендерів. Цей перелік послуг дуже широкий починаючи від постачання засобів індивідуального захисту; речового майна та харчових продуктів; паливно-мастильних матеріалів; закупівля лікарських засобів та медичної техніки чи то проведення будівельних відновлювальних робіт, встановлення захисних конструкцій, облаштування тимчасових укріплень, закупка продуктів харчування та інші. Тобто відслідкувати зловживання під час проведення тендеру фактично не можливо через що вчиняються маніпуляції та зловживання службовим становищем що спричинює розтрату державного бюджету. В тому числі хочу зазначити що признати тендер незаконним в момент проведення самого тендеру має право тільки Антимонопольний комітет.

Виклад основного змісту. Саме тому, протидія злочинним проявам при державних закупівлях та постачанню матеріальних ресурсів для потреб ЗСУ є об'єктом для посягань.

Аналіз матеріалів практики показує нам наступні факти за 2022 рік:

– задокументовано протиправну діяльність посадових осіб WALLARTIS SOLUTIONS W.L.L., які шляхом обману та зловживання довірою, під час виконання договору на постачання до Міністерства оборони України засобів індивідуального захисту, заволоділи державними коштами в сумі 580 000 доларів США (станом на 08.04.2022 становило 16 967 842,00 грн. по курсу НБУ). Оголошено підозри 3-м особам за ч.4 ст.190 КК України [3]. Накладено арешти на активи, на корпоративні права, рухоме та нерухоме майно на суму біля 950 млн. грн;

– задокументовано протиправну діяльність посадових осіб та власників ТОВ «Перспектива Місто буд Дніпро», які шляхом обману та зловживання довірою, під час виконання договору на постачання до Міністерства оборони України засобів індивідуального захисту та одноразового посуду, намагалися заволодіти державними коштами в сумі 507,9 млн. грн. Накладено арешти на активи, на корпоративні права, рухоме та нерухоме майно на суму біля 320 млн. грн.;

– задокументовано протиправну діяльність посадових осіб ТОВ «Танос Текнолоджи», які постачали для Міноборони за завищеними цінами та неналежної якості військову продукцію на суму 1,6 млрд. грн., чим завдано збитків бюджету на загальну суму 335,63 млн. грн. Оголошено підозри 4-м особам: за ч. 5 ст. 191, ч. 3

ст. 209 ККУ[3]. Накладено арешти на активи, на корпоративні права, рухоме та нерухоме майно на суму понад 60 млн. грн. На сьогодні розпочато процедуру повернення коштів до бюджету у сумі 1,6 млрд. грн.

За результатом перевірки та аналізу інформації, встановлено 14 іноземних компаній – нерезидентів, станом на 01.11.2022, що не виконали зобов'язання перед Міністерством оборони України на загальну суму 6 417 095 399,00 грн., протидія незаконному обігу пального – перевірено 824 суб'єкта господарювання із 8240; припинили діяльність 76 автозаправних об'єкти; складено 1901 адміністративних протоколів, з них – 1681 у сфері незаконного перевезення пального та 220 щодо автозаправних станцій. У правопорушників вилучено: Від викритої незаконної діяльності НПЗ та АЗС: пального у кількості 16,2 тис. тон на суму 810 млн. грн.; спеціалізованого обладнання (цистерни, колонки тощо) 64 одиниці на суму 7,2 млн. грн; від здійснення нелегальних перевезень пального: пального у кількості 477 тонн на суму 23,85 млн. грн.; 44 автоцистерн на суму 70,1 млн. грн, з яких 1 конфісковано в дохід держави[5]. Всі наведені факти лише крихта в морі зловживань та корупційних проявів, на жаль в такий складний час в умовах війни в Україні, коли зусилля влади повинно активізувати боротьбу з розкраданням бюджетних коштів та не допускати жодних її проявів.

Враховуючи вищевикладене хочемо зазначити, що на неналежному рівні забезпечуються взаємодія з іншими правоохоронними органами, різними контролюючими організаціями. Нерідко об'єкти, які вимагають постійної уваги, опиняються поза увагою оперативних співробітників, або обов'язки щодо їх оперативного обслуговування перекладаються на працівників, які не мають достатнього досвіду та кваліфікації[6].

Як висновок до вищезазначених положень ми хочемо наголосити на тому, що кримінальні правопорушення, пов'язані з використанням бюджетних коштів, які вчинюються службовими особами є складною інформаційною моделлю, що містить типові відомості про їх обов'язкові складові елементи, а саме: 1) способи та сліди злочину (комплексу злочинів); 2) предмет та обстановку зазначених протиправних дій. Відповідно такий блок кримінальних правопорушень кваліфікується згідно Кримінального кодексу України ст. 191 «Привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем», стаття 364. «Зловживання владою або службовим становищем», стаття 358 «Піддроблення

документів, печаток, штампів та бланків, збут чи використання підроблених документів, печаток, штампів», стаття 366. «Службове підроблення», стаття 209-1. «Умисне порушення вимог законодавства про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансування тероризму» [3].

Загальними питаннями кваліфікації привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем є привласнення чи розтрата чужого майна, яке було ввірене особі чи перебувало в її віданні (ч. 1 ст. 191 КК України) [3]. Предметом привласнення та розтрата є тільки те чуже майно, що було ввірене винній особі чи перебувало в її законному віданні, тобто таке майно, яке перебувало в неї на законних підставах і стосовно якого вона здійснювала повноваження щодо розпорядження, управління, доставки використання або зберігання тощо. Діяння характеризується активною поведінкою та виражається у суспільно небезпечній дії, що може набувати одного з двох альтернативних проявів (видів): привласнення або розтрата майна [3]. Суспільно небезпечний наслідок даного діяння полягає у заподіянні матеріальної шкоди потерпілому (на суму, що перевищує 0,2 неоподаткованих мінімуму доходів громадян). У випадку привласнення, повноваження щодо майна використовуються для обернення винною особою на свою користь (шляхом його незаконного утримання, неповернення, відокремлення від іншого ввіреного майна чи іншого відчуження всупереч цільовому призначенню (договірних умов або чинного законодавства). Майно із законного володіння переходить у незаконне володіння винного [3].

Таким чином, працівники Департаменту стратегічних розслідувань шляхом перевірок після вже проведених тендерів, можуть вивантажити документи та надати їм експертну оцінку для встановлення відповідності фігуруючих сум та передбачуваних послуг для встановлення підстави відкриття кримінального провадження.

Приведемо декілька практичних прикладів діяльності ДСР НПУ по визначених злочинах за 2022 рік, а саме повідомлено про підозру підприємець Особа 1 у вчиненні злочину, передбаченого ч. 4 т. 190 КК України за фактом заволодіння коштів у сумі 580 тис доларів США під час закупівлі товарів військового призначення для Міністерства оборони України, а також накладено арешти на корпоративні права групи підприємств на загальну суму близько 1 млрд грн.

09.09.2022 прийнято рішення про оголошення підозрюваних у розшук [3].

Наступний приклад працівниками ДСР задокументовано та направлено до суду кримінальну справу за ч. 5 ст. 191 та ч. 3 ст. 27 КК України, відносно організованої групи з 4-х осіб, посадових осіб Міністерства оборони України, які організували схему привласнення ввіреного майна підприємства, а саме цілісного майнового комплексу ДП МОУ загальною площею 25 341,7 кв2, шляхом зняття відповідних арештів та подальшої реалізації за явно заниженою ціною близько 10 млн грн., без врахування вартості права користування земельною ділянкою, на якій вони розташовані, чим завдали збитків. Державі [3].

Враховуючи вищевикладене, ми визначили алгоритм дій при виявленні та документуванні кримінальних правопорушень із привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем.

Отже, для виявлення обставин, які сприяли вчиненню злочинів, необхідно враховувати, по-перше, спосіб отримання інформації про можливе вчинене кримінальне правопорушення. Потрібно отримати та оформити відповідну заяву чи повідомлення, отримані від органів державної влади та місцевого самоврядування, надалі відбуватимуться дії посадової особи щодо захисту бюджетних коштів від злочинних посягань ОГ і ЗО. На офіційному сайті відповідної обласної, районної, міської, селищної, сільської ради отримати рішення про бюджет на рік та здійснити аналіз розподілу видатків розпорядниками коштів за відповідними бюджетними програмами. Здійснити аналіз відповідної ради з метою отримання загальної інформації щодо її структурних підрозділів (положення про підрозділ, ПІБ директора та його заступника, юридична адреса відповідного підрозділу, кількість посадових/службових осіб та їх обов'язки) та ознайомитись із їх планом річних закупівель. Річний план та зміни до нього безоплатно оприлюднюються замовником в електронній системі закупівель протягом п'яти робочих днів з дня затвердження річного плану та змін до нього [8].

Якщо говорити про дії працівника щодо захисту бюджетних коштів від злочинних посягань ОГ і ЗО, то обов'язково допоміжними заходами є використання офіційних державних порталів оприлюднення інформації про публічні закупівлі prozorro.gov.ua із застосуванням ЄДРПОУ відповідного розпорядника коштів (структурного підрозділу ради), тож обробляється оприлюд-

нена інформація щодо закупівлі та інформація, подана учасниками закупівлі. А саме, проводиться аналіз річного плану закупівель та змін до нього, розмір бюджетного призначення та встановлену очікувану вартість предмета закупівлі; вимоги, встановлені тендерною документацією замовника до учасників; тендерну пропозицію учасників, її відповідність вимогам встановленим у тендерній документації Замовника, зокрема, відповідність ЗУ «Про публічні закупівлі»; здійснюється аналіз протоколів розгляду тендерних пропозицій щодо законності прийняття рішень; повідомлення про намір укласти договір.

В будь-якому випадку завжди проводиться перевірка інформації, що надана учасниками в тендерних пропозиціях, щодо відповідності вимогам ТД (наприклад): наявність в учасника процедури закупівлі обладнання, матеріально-технічної бази та технологій, які зазначено в ТП; (за допомогою реєстру нерухомого майна, автотранспортних засобів тощо); наявність в учасника процедури закупівлі працівників відповідної кваліфікації, які мають необхідні знання та досвід, що вказані в ТП (за допомогою відомостей ОДПІ; наявність документально підтвердженого досвіду виконання аналогічного (аналогічних) за предметом закупівлі договору (перевірка інформації шляхом опитування контрагентів за договором, інших осіб); наявність фінансової спроможності, яка підтверджується фінансовою звітністю [7].

Якщо говорити щодо дій працівників щодо захисту бюджетних коштів від злочинних посягань ОГ і ЗО то хочемо встановити, що ЄДРПОУ замовника та учасників (переможця) процедури закупівлі (<<https://usr.minjust.gov.ua>>) складається з наступних дій: по-перше, потрібно проаналізувати за схожістю адреси розташування підприємств-учасників закупівлі, із метою отримання інформації чи не виступає засновником/кінцевим бенефіціарним власником (контролером) одна і та ж особа; по-друге, потрібно перевірити у Єдиному державному реєстрі осіб, які вчинили корупційні (або пов'язані з корупцією) правопорушення, відомості про службу (посадову) особу учасника процедури закупівлі, яку уповноважено бути учасником, представляти його інтереси під час проведення процедури закупівлі; фізичну особу, яка є учасником, щодо її притягнення згідно із законом до відповідальності за вчинення корупційного правопорушення або правопорушення, пов'язаного з корупцією (<https://corruptinfo.nazk.gov.ua>); по-третє,

потрібно здійснити перевірку тендерної пропозиції, що подається учасником конкурентної процедури закупівлі або учасника, який бере участь у переговорній процедурі, на предмет того, що така особа може бути пов'язаною з іншими учасниками процедури закупівлі, зокрема, із уповноваженою особою або з керівником замовника.

Наступним, хочемо приділити увагу діям працівника у разі виявлення факту порушення вимог Закону України «Про публічні закупівлі» [1]. Потрібно в першу чергу підготувати та надіслати на адресу замовника відповідний лист, у якому вказати дані щодо виявлених порушень чинного законодавства, про що відповідним листом повідомити Державну аудиторську службу України та Антимонопольний комітет України.

Якщо говорити про дії працівника ДСР щодо захисту бюджетних коштів від злочинних посягань ОГ і ЗО, то хочемо звернути увагу на необхідність такого алгоритму:

Проаналізувати договір (додатки до договору), укладений між Замовником та Підрядником згідно предмета закупівлі (<https://prozorro.gov.ua>);

Ознайомитись із видатками Замовника, здійсненими на розрахунковий рахунок підрядника відповідно до договору (<https://spending.gov.ua/new> або <https://www.007.org.ua>). У графі «Призначення платежу» віднайти інформацію про договір (номер договору), за яким здійснено видатки та інформацію про платіжні доручення;

Здійснити порівняльний аналіз між ціною договору і фактично сплаченими коштами на розрахунковий рахунок підрядника за договором із метою встановлення відомостей щодо процентного співвідношення виконання будівельних робіт [8].

Щодо дій працівника щодо захисту бюджетних коштів від злочинних посягань ОГ і Зо, то з метою перевірки обсягу виконаних робіт на об'єкті будівництва за які сплачено кошти та законності їх перерахування на розрахунковий рахунок підрядника, необхідно направити запити Замовнику та/або Підряднику з вимогою отримання необхідних документів, а саме: договір підряду; дефектні акти; робочий проект із змінами та додатками по договору, експертні звіти; акти Ф КБ-2в, Ф КБ-3, рахунки – фактури, платіжні доручення, накладні на ТМЦ, довіреності на отримання ТМЦ, договори відповідального зберігання ТМЦ, акти приймання-передачі, товарно-транспортні накладні; локальні кошториси (кошториси, підсумкова відомість ресурсів, договірна ціна, пояснювальні записки, довідки про вартість виконаних будівельних робіт);

декларації про початок виконання будівельних робіт (капітального ремонту чи реконструкції) за вказаним об'єктом, видані органом державного архітектурно-будівельного контролю; дозволи на виконання будівельних робіт (капітального ремонту чи реконструкція) за вказаною адресою, видані органом державного архітектурно-будівельного контролю; статут підприємства, накази про призначення на посади та посадові інструкції осіб, які підписом засвідчували достовірність відомостей зазначених в актах Ф КБ-2в (акти здачі-прийняття будівельних робіт).

Як підсумок, необхідно нами зазначити, що на жаль доводиться констатувати про серйозні недоліки у практиці організації діяльності Національної поліції щодо запобігання розкраданню бюджетних коштів під час контролю за проведенням тендерних закупівель що здійснюються в усіх сферах, особливого значення набуває сьогодні питання в умовах військового стану. Зміст запланованих дій віддзеркалює діяльність оперативного працівника з організації та здійснення оперативного пошуку та попередження розкрадань у досліджуваній сфері.

Список використаної літератури:

1. Про публічні закупівлі. Закон України від 25.12.2015 № 922-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text>
2. Про затвердження особливостей здійснення публічних закупівель, товарів та робіт і послуг для замовників, передбачених Законом України «Про публічні закупівлі» на період дії правового режиму воєнного стану в Україні та протягом 90 днів з дня його припинення. Постанова КМУ від 12 жовтня 2022 року № 1178. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1178-2022-%D0%BF#Text>
3. Кримінальний Кодекс України. Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
5. Мороз В. П., Сидоров О. А. Роль департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України у забезпеченні економічної безпеки держави. *Juris Europensis Scientia*. 2022. Вип. 4. 41.
6. Мороз В. П. «Громадська оцінка діяльності департаменту стратегічних розслідувань Національної поліції України». *Юридичний науковий електронний журнал* 7 (2022). С. 255-258.
7. Public administration and the protection of private rights: questioning its recognition and application under Ukrainian law //O Brusakova, O Karmaza, V. Vasylenko, V. Moroz – *Ius Humani, Revista de Derecho*, 2022. *Журнал Ius Humany.Law Journal*. Випуск 11(1) С. 29-41
8. Modern tools for preventing self-destructive and suicidal behavior of minors using information technology. *Moroz Vita// «Philosophy, Economics and Law Review»*. Volume 2, no. 1, 2022. 212–227.

Kozin V. V. Activities of the units of the department of strategic investigations to protect budgetary funds from criminal encroachments

The article is devoted to highlighting one of the current issues in the context of the armed aggression of the Russian Federation, namely, countering the embezzlement of budgetary funds in various areas of state regulation committed by officials. The author emphasizes that the effective organization of the activities of the Department of Strategic Investigations of the National Police is possible only if there is complete information on criminal encroachments on budgetary funds in the field of public procurement, based on comprehensive access to the stages of public procurement, and properly organized information support. In addition, the presence of highly organized criminal groups in this system creates complexity in the work of law enforcement agencies, so the operational units of the Strategic Investigations Department of the National Police of Ukraine objectively need the highest level of interaction, both internal and external, and constant exchange of information between them for the benefit of sustainable organization of police activities in the area under study.

The content of the planned actions reflects the activities of an operational officer in organizing and carrying out operational search and prevention of embezzlement by officials in the area under study. A wide range of needs and services under martial law, which provides for the provision of the Ministry of Defense and the defense complex, and the entry into the foreign economic level of some of them, and also the presence of highly organized criminal groups in this system of actions, objectively requires the highest level of interaction between various operational units of the National Police of Ukraine, and a constant exchange of information between them in favor of organizing effective planning of work to detect abuses in the budgetary sphere, namely, public procurement.

Key words: prevention of criminal activity, documentation, evidence, operative, official, economic criminal offenses, strategic investigation units, budget funds, public procurement, automated databases.